

T.C. KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

KAMU POLİTİKALARI ARAŞTIRMA ve GELİŞTİRME MERKEZİ

DIŞ POLİTİKA MASASI

MEKKE ORTAK SAVUNMA ANTLAŞMASI ANALİZİ

2026 Ağustos ayında imzalanan Mekke Ortak Savunma Antlaşması, Türkiye, Suudi Arabistan ve Pakistan arasında savunma ve güvenlik alanındaki iş birliğini daha kurumsal bir zemine taşımayı amaçlamaktadır. Antlaşmanın temel prensibi, üç ülkeden herhangi birinin silahlı saldırıya uğraması durumunda bu saldırının diğer iki devlete de yöneltilmiş sayılması üzerine kuruludur. Bu yönüyle antlaşma, ortak savunma ve kolektif caydırıcılık mantığına dayanmaktadır. Antlaşmanın önemi üç temel unsur üzerinden değerlendirilebilir. Birincisi, Türkiye'nin askerî kapasitesi, NATO tecrübesi ve son yıllarda gelişen savunma sanayii imkânlarının oluşturduğu stratejik katkıdır. İkincisi, Pakistan'ın nükleer silaha sahip bir devlet olmasıdır. Bununla birlikte, antlaşmanın Pakistan'ın nükleer kapasitesini diğer taraflara doğrudan genişleten bir nükleer güvenlik garantisi içerdiğine ilişkin kamuoyuna açıklanmış bir hüküm bulunmadığından, nükleer boyutun doğrudan bir garanti yerine dolaylı bir stratejik caydırıcılık unsuru olarak değerlendirilmesi daha isabetlidir. Üçüncüsü ise savunma ve güvenlik politikalarında uzun yıllardır ABD ile yakın ilişkiler sürdüren Suudi Arabistan'ın, Washington ile ilişkilerinin yerine yeni bir ittifak koymaktan ziyade güvenlik ortaklıklarını çeşitlendirmeye ve bölgesel kapasitelere daha fazla ağırlık vermeye yönelmesidir. Nitekim taraflar da antlaşmanın mevcut uluslararası ortaklıkların alternatifi olmadığını ve herhangi bir ülkeyi hedef almadığını vurgulamaktadır.

2025 Eylül ayında Suudi Arabistan ve Pakistan arasında, bir tarafa yönelik saldırının diğerine yönelik saldırı sayılması esasına dayanan Stratejik Karşılıklı Savunma Anlaşması imzalanmıştı. 7 Ağustos 2026'da Türkiye'nin de katılımıyla ortaya çıkan Mekke Ortak Savunma Antlaşması ise bölgesel güvenlik dengeleri bakımından ABD, Hindistan, İran ve İsrail'i de yakından ilgilendiren daha geniş bir stratejik çerçeve ortaya çıkarmıştır. NATO'nun ikinci büyük ordusuna sahip olan Türkiye, NATO üyeliğini sürdürürken bölgesel güvenlik düzenlemelerine katılma yönündeki dış politika araçlarına bir yenisini eklemiştir. Suudi Arabistan açısından antlaşma, ABD ile sürdürülen güvenlik ilişkilerinden kopuşu değil, değişen bölgesel tehdit ortamında savunma ortaklıklarının çeşitlendirilmesini ifade etmektedir. Bu nedenle antlaşmanın ABD açısından anlamı, Washington'ın bölgedeki güvenlik rolünün sona ermesinden ziyade, bölge devletlerinin güvenlik ihtiyaçlarını yalnızca

ABD merkezli bir mimari üzerinden karşılama yönündeki eğilimlerinin güçlenmesi olarak okunabilir. Pakistan'ın katılımı ise özellikle Hindistan-Pakistan ilişkileri bakımından yeni bir stratejik değişken oluşturmaktadır. Bununla birlikte antlaşmanın mevcut veya muhtemel Hindistan-Pakistan uyuşmazlıklarında nasıl işletileceği henüz açıklığa kavuşmadığından, Yeni Delhi açısından etkisini otomatik bir askerî müdahale garantisinden ziyade Pakistan'ın caydırıcılık kapasitesini güçlendirebilecek ilave bir belirsizlik unsuru olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Benzer şekilde İran açısından da antlaşma doğrudan İran karşıtı bir oluşum değildir. Türkiye ve Pakistan'ın İran'la sınırdış olması ve Suudi Arabistan'ın İran kaynaklı güvenlik risklerine ilişkin kaygıları antlaşmanın Tahran tarafından yakından takip edilmesine yol açsa da taraflar İran'ın antlaşmanın hedefinde olmadığını özellikle vurgulamıştır.

Antlaşmanın İsrail açısından taşıdığı anlam da benzer biçimde doğrudan bir "İsrail karşıtı ittifak" çerçevesinden ziyade bölgesel caydırıcılık ve dengeleme bağlamında ele alınmalıdır. Son dönemde İsrail'in güvenlik politikasının Gazze ile sınırlı kalmayarak İran ve Suriye gibi farklı bölgesel alanlarda askerî güç kullanımına dayanması, İsrail'in bölgesel güvenlik denklemindeki ağırlığını artırmıştır. Özellikle Suriye'de Esed sonrası dönemde İsrail'in Suriye askerî kapasitesine yönelik saldırılarını sürdürmesi ve Ankara'nın yeni Suriye yönetiminin devlet ve savunma kapasitesinin yeniden inşasına verdiği destek, Türkiye ile İsrail'in güvenlik önceliklerini giderek daha fazla karşı karşıya getirmektedir. Nitekim İsrail'in 18 Ağustos 2026'da İdlip yakınlarındaki Ebu Zuhur Hava Üssü'ne düzenlediği saldırı Türkiye tarafından Suriye'nin toprak bütünlüğünün ihlali olarak değerlendirilmiş ve iki ülke arasındaki Suriye kaynaklı gerilimi yeniden görünür hale getirmiştir. Gazze'de süren askerî operasyonlar da Türkiye, Suudi Arabistan ve Pakistan'ın İsrail politikalarında ortak bir eleştiri alanı oluşturmaktadır; üç ülke, diğer bölge ülkeleriyle birlikte Ağustos 2026'da İsrail'in Gazze'deki saldırılarına karşı ortak tutum açıklamıştır. Bu koşullarda Mekke Antlaşması, İsrail'i açıkça hedef göstermese de İsrail'in tek taraflı askerî güç kullanımının bölgesel maliyetini artıracak bir kolektif caydırıcılık kapasitesinin oluşması bakımından önem taşımaktadır. Dolayısıyla antlaşmanın İsrail'e yönelik boyutu, doğrudan bir karşı-ittifaktan çok bölgesel güç dengesini ve askerî hareket serbestisini etkileyebilecek dolaylı bir dengeleme girişimi olarak okunmalıdır. Bu değerlendirme, antlaşmanın herhangi bir ülkeyi hedef almadığı yönündeki resmî açıklamalarla da uyumludur.

Uluslararası düzen giderek daha rekabetçi ve çok merkezli bir yapıya kavuşurken orta büyüklükteki ve bölgesel güçlerin stratejik manevra alanları da genişlemektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin son dönemlerde dış politikada benimsediği stratejik özerklik ve bölgesel sahiplenme prensipleri, Türkiye'ye bir yandan Batı ile mevcut kurumsal ve askerî ilişkilerini sürdürürken diğer yandan farklı aktörlerle kendi bölgesel öncelikleri doğrultusunda iş birliği geliştirebilme imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda Mekke Antlaşması, Türk Devletleri Teşkilatı veya Türkiye'nin farklı çatışmalarda üstlendiği arabuluculuk rolleriyle aynı nitelikte oluşumlar olmamakla birlikte, Ankara'nın farklı bölgelerde kendi inisiyatif ve etki kapasitesini artırmaya dönük daha geniş dış politika eğiliminin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

İki kutuplu uluslararası sistemin hâkim olduğu Soğuk Savaş döneminde de Bağdat Paketi/CENTO gibi bölgesel güvenlik yapıları ortaya çıkmış olmakla birlikte, bunların önemli bölümü büyük güç rekabetinin ve blok siyasetinin sınırları içerisinde şekillenmiştir. Bu nedenle Mekke Antlaşması gibi Türkiye'nin NATO üyeliğini sürdürürken Batılı güvenlik mimarisinden görece bağımsız biçimde geliştirdiği bölgesel bir ortak savunma düzenlemesinin bugünkü biçimiyle ortaya çıkması Soğuk Savaş koşullarında çok daha güç olurdu. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından ABD'nin belirgin bir üstünlüğe ulaştığı tek kutuplu dönem de zamanla yerini Çin ve Hindistan gibi Asyalı güçlerin yükseldiği, Rusya'nın yeniden daha etkin bir güç haline geldiği ve Türkiye, Brezilya ve İran gibi bölgesel aktörlerin daha aktif politikalar izlediği daha parçalı ve çok merkezli bir uluslararası yapıya bırakmıştır. Ortaya çıkan yeni koşullarda askerî ittifaklar, stratejik ortaklıklar ve ekonomik ilişkiler daha esnek ve çok boyutlu biçimde yürütülebilmektedir.

Türkiye bir yandan NATO içerisinde önemli bir askerî kapasiteye sahip olmayı sürdürürken diğer taraftan Rusya ile özellikle ekonomi ve enerji alanlarında yoğun ilişkiler kurabilmekte; Ukrayna Savaşı bağlamında hem Kiev hem de Moskova ile temas kurabilen ve arabuluculuk girişimlerinde bulunabilen bir aktör olabilmektedir. Benzer şekilde Afrika ve Orta Doğu'da diplomasi, arabuluculuk, kalkınma yardımları ve savunma iş birliği gibi birbirinden farklı araçları eş zamanlı olarak kullanmaktadır. Bu dış politika pratiği yalnızca stratejik özerklik kavramıyla açıklanamayacak kadar çok boyutlu olmakla birlikte, stratejik özerklik Türkiye'nin söz konusu politika çeşitliliğini anlamada önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Stratejik özerklik, ABD, Rusya ve Çin gibi büyük güçler arasında süregiden küresel rekabette taraflardan birine bütünüyle eklemlenmek yerine, mevcut ittifak yükümlülüklerini korurken ulusal ve bölgesel çıkarlar doğrultusunda bağımsız karar alabilme ve farklı aktörlerle iş birliği geliştirebilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. Bu anlamda stratejik özerklik, ittifaklardan kopmayı veya bağlantısızlığı değil, dış politika seçeneklerinin çeşitlendirilmesini ifade etmektedir. Büyük güçler tarafından şekillendirilen güvenlik mimarilerinde yalnızca taraf seçmek yerine, bölgesel düzlemde yeni güvenlik mekanizmalarının oluşturulmasına katkıda bulunmak da bu anlayışın bir unsuru olarak değerlendirilebilir. Mekke Antlaşması bu açıdan Türkiye'nin stratejik özerklik arayışının somut örneklerinden biri olarak görülebilir.

Mekke Antlaşması'nı daha iyi anlamak için stratejik özerklik ile bağlantılı olarak Türkiye'nin benimsediği bölgesel sahiplenme prensibine de değinilmelidir. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın son dönemde sıkça dile getirdiği bölgesel sahiplenme yaklaşımı, Türkiye'nin de içinde bulunduğu veya komşusu olduğu Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkasya gibi bölgelerdeki sorunların çözümünde bölge ülkelerinin daha fazla sorumluluk üstlenmesi gerektiği fikrine dayanmaktadır. Fidan, Mekke Antlaşması bağlamında da bölge ülkelerinin güvenlik, ekonomik istikrar ve kalkınmalarını daha kurumsal mekanizmalar aracılığıyla kendilerinin güvence altına almaları gerektiğini açık biçimde vurgulamıştır. Bu perspektife göre bölge dışı aktörlerin öncülüğünde kurulan güvenlik mekanizmaları, bölge ülkelerinin çıkar ve beklentileriyle her zaman tam olarak örtüşmemekte; bu nedenle bölgesel aktörlerin karar alma süreçlerindeki ağırlığının artırılması daha sürdürülebilir bir güvenlik düzeninin ön koşullarından biri olarak görülmektedir. Bu çerçevede okunduğunda Mekke Antlaşması, Orta Doğu'daki kronikleşmiş güvenlik sorunlarına bölgesel iş birliği temelinde cevap üretme arayışının kurumsallaşması bakımından önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, antlaşmanın bölgesel güvenlik mimarisini ne ölçüde dönüştüreceğini değerlendirmek için yalnızca imzalanmış olmasına değil, bundan sonraki kurumsallaşma ve uygulama sürecine de bakmak gerekmektedir. Tarafların ortak çalışabilirlik, askerî eğitim, lojistik, tehdit değerlendirmesi, istihbarat paylaşımı ve savunma sanayii alanlarında ne ölçüde kalıcı mekanizmalar oluşturacağı antlaşmanın gerçek caydırıcılık kapasitesini belirleyecektir. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın açıklamalarına göre ortak komiteler, sekreteryaya yapılanması ve ordular arasında birlikte çalışabilirlik (*interoperability*) imkânlarının araştırılması önümüzdeki dönemin temel gündemleri arasındadır. Dolayısıyla Mekke Antlaşması'nın taşıdığı güçlü siyasi ve sembolik mesaj, uzun vadede bu mesajın ne ölçüde işleyen bir bölgesel güvenlik mekanizmasına dönüştürülebileceğiyle test edilecektir.